

С. В. Валецька,

Теребовлянське вище училище Культури, м. Теребовля

ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядається соціокультурна компетентність як складова іншомовної; визначено основні умови її формування, методи, методика та техніка досліджень.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, іншомовна комунікативна компетентність, міжкультурне спілкування.

В статье исследуются социокультурная компетентность как составляющая иноязычной; определены основные условия ее формирования, методы, методика и техника исследований.

Ключевые слова: социокультурная компетентность, иноязычная коммуникативная компетентность, межкультурное общение.

The article deals with the problem of formation of sociocultural competence as a component of foreign language competence; defined the basic conditions of its formation, methods, methodology and technique study.

Key words: sociocultural competence, foreign language communicative competence, intercultural communication.

Однією з найактуальніших проблем методики іноземних мов є соціокультурна компетентність та способи її досягнення. Сучасна молода людина повинна володіти навичками толерантного ставлення до носіїв мови з різних країн, культур та стилів життя. Особливо складно здобути соціокультурну компетентність поза мовним оточенням [3, с. 3]. Тому для викладача важливим завданням на заняттях англійської мови у вищих навчальних закладах є моделювання реальних ситуацій спілкування.

Питання формування та функціонування соціокультурної компетентності приділяли увагу багато вчених: Ю. І. Пассов, П. В. Сисоев, С. Ю. Ніколаєва, В. В. Сафонова, А. D. Hirsh [12, с. 619] та інші. Соціокультурна компетентність, як зазначає П. Сисоев, дозволяє тим хто нею говорить почувати себе практично на рівні з носіями мови (відносно культури), що є кроком до адекватного володіння іноземною мовою, тобто здатністю оперувати вивченою мовою у повсякденних ситуаціях на рівні, максимально наближеному до рівня носіїв мови [11, с. 9].

Проте, детальне дослідження соціокультурної компетентності студентів у позамовних вищих навчальних закладах залишається поза увагою вчених, що і підтверджує актуальність представленої роботи.

Метою пропонованої статті є дослідження умов формування соціокультурної компетентності студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів на заняттях англійської мови.

У статті реалізуються такі **завдання**: – обґрунтувати зміст соціокультурної компетентності як обов'язкової складової процесу навчання іноземної мови; – визначити комплекс умов ефективного її формування; – простежити вплив процесу на особистість студента.

Головною метою у навчанні іноземної мови є формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК), яку розуміють як здатність до міжкультурного іншомовного спілкування [8, с. 42].

ІКК складається з основних її компонентів:

- 1) мовна компетентність – фонетична, граматична, лексична, орфографічна.
- 2) мовленнєва компетентність – в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі;
- 3) соціокультурна компетентність (СКК).

За В. В. Сафонову, соціокультурна компетентність включає лінгвокраїнознавчу, соціолінгвістичну та культурознавчу компетентності, які забезпечують мовцю можливість орієнтуватися в соціокультурному автентичному середовищі, що дозволить уникнути проблем у міжкультурному спілкуванні [10, с. 27].

На основі узагальнень існуючих в науковій літературі визначень компетентності, ми впевнились, що соціокультурна компетентність – це одна із складових комунікативної компетентності, яка включає країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання.

Це вміння співвідносити мовні засоби з метою та умовами спілкування, вміння організовувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови, вміння використовувати мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей вживання [12, с. 36].

Соціокультурна компетентність тісно пов'язана зі знаннями та вміннями, необхідними для соціального аспекту використання іноземної мови для особистих, культурних контактів [12, с. 45].

Таке соціальне замовлення обумовлює необхідність соціокультурної підготовки студентів, метою якого є здатність до міжкультурного спілкування. Соціокультурна компетентність передбачає знання студентами особливостей національного мовленнєвого етикету, невербальної поведінки, їх врахування в реальних життєвих ситуаціях, а також здатність здійснювати комунікативні наміри відповідно до ситуації спілкування [1, с. 119].

Процес формування соціокультурної компетентності студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів супроводжується певними труднощами, які викликані відсутністю автентичних матеріалів соціокультурного змісту ще в шкільних підручниках, недостатньою кількістю у них вправ комунікативного характеру, які не створюють відповідних умов щодо оволодіння соціолінгвістичними вміннями [2, с. 199].

Використання матеріалів соціокультурного змісту на заняттях англійської мови сприятиме розвитку лінгвістичного світогляду, активізації власного досвіду та фонових країнознавчих знань, сприятиме запам'ятовуванню лінгвістичного матеріалу та допоможе уникнути соціокультурних помилок у майбутньому, передбачить розвиток логічного та критичного мислення студентів, допоможе здобути вміння користуватися автентичною літературою [7, с. 9].

Формування соціокультурної компетентності на основі лексики соціокультурного змісту на заняттях англійської мови має відбуватись за певним алгоритмом, який враховує мету навчання на кожному з етапів та передбачає виконання певних мовних і мовленнєвих вправ [1, с. 119].

На підготовчому етапі викладач аналізує відібраний матеріал щодо соціокультурного компоненту та узгоджує послідовність його виконання на занятті. На етапі семантизації лексичного матеріалу соціокультурного змісту викладач активізує фонові знання студентів. На етапі рецептивно-репродуктивного тренування передбачається створення стереотипів вживання лексики соціокультурного змісту на рівні фрази. Метою етапу комунікативної практики є самостійне вживання лінгвістичного матеріалу в усіх видах мовленнєвої діяльності [1, с. 120].

На думку С. Ю. Ніколаєвої, досягти взаємозв'язку у навчанні мови і культури народу можна лише завдяки певним цілям: практичній, виховній, освітній і розвиваючій. Зазначимо, що у процесі навчання англійської мови ознайомлення студентів з культурою народу підвищує всі чотири ролі вивчення іноземної мови, розширюючи їх світогляд, формуючи в них інтерес до оволодіння мовою [8, с. 40].

Згідно Л. Березенської, Н. Сіваєвої вважаємо, що формування соціокультурної компетентності студентів має відбуватися на основі:

- 1) ретельного відбору адаптованого матеріалу соціокультурного спрямування та автентичних текстів;
- 2) виконання комунікативних вправ, які сприяють міжкультурній комунікації в типових сферах діяльності;
- 3) виконання лінгвістичних вправ та завдань з використанням наочності соціокультурного змісту з метою автоматизації навичок та вмінь;
- 4) використання певного алгоритму опрацювання матеріалу з метою формування належної соціокультурної компетентності [1, с. 119].

Нами було проведено дослідження у вигляді заняття по скайп-зв'язку з британськими студентами «Тернорі – Manchester». Основою аналізу було використання автентичних текстів та адаптованих матеріалів соціокультурного змісту. Студенти оволоділи певним обсягом культурної інформації, сформували навички діалогічного мовлення та аудіювання, а також навчилися застосовувати знання мови у конкретному спілкуванні. На наш погляд, саме для студентів училища культури існують найбільш сприятливі дидактико-методичні умови для формування соціокультурної компетентності з урахуванням їхніх вікових та професійних особливостей.

Оволодіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування неможливе без паралельного вивчення культури нації [3, с. 2]. Етнокультура включає розуміння змісту й різного забарвлення висловлювань, правильну інтерпретацію культурних та історичних епізодів і реалій під час читання газет, журналів й іншої літератури, при перегляді фільмів і телевізійних програм, при спілкуванні з носіями мови й культури, розуміння поведінки й підвищену толерантність [12, с. 10].

З проведеного дослідження спостерігаємо, що не менш важливу роль у формуванні уявлень про культуру країни, мова якої вивчається, відіграють фактори рідного соціокультурного середовища, які необхідно враховувати при розробці моделей спільного вивчення мови й культури [6, с. 78].

Т. М. Колодько вважає, що люди намагаються співставити зразки поведінки, властиві їмній культурі, тому необхідно відноситися до цього аспекту спілкування уважніше, вивчати його й намагатися зрозуміти та прийняти іншу культуру [6, с. 81].

Формування у студентів соціокультурної компетентності на заняттях іноземної мови дає їм можливість пізнавати національно-культурні цінності крізь призму глобального розуміння світу та людини [3, с. 4].

Проведений соціокультурний аналіз у сфері методики дослідження іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей вищих навчальних закладів показує, що для ефективного формування соціокультурної компетентності доцільно використовувати лінгвістичні завдання, які передбачають організацію людини як суспільного феномена та культурний розвиток молоді особистості, яка почуватиме себе впевнено в іншомовному середовищі. Студент повинен виховувати у собі шанобливе ставлення до мови інших народів, зокрема англійської, та її носіїв.

Література:

1. Березенська Л., Сіваєва Н. Як сформувати лексичну складову соціолінгвістичної компетенції: алгоритм для вчителя // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – № 1. – С. 118–120.
2. Воробйова І. А. Лінгвокраїнознавчий і соціокультурний аспекти навчання іноземної мови. Слов'янський вісник: Збірник наукових праць. Серія «Філологічні науки» Рівненського інституту слов'янознавства Київського слав'янського університету. Випуск 4. – Рівне : РІСКСУ, 2003. – 267 с.
3. Горчакава Н. В. Изучение иностранного языка как средство приобщения к другой культуре // Англійська мова та література. – 2011. – № 19. – С. 2–5.
4. Зуєва М. В. Пошуково-творчі соціокультурні завдання з англійської мови на краєзнавчому матеріалі // Англійська мова та література. – 2004. – № 35. – С. 5–6.
5. Калінін В. Крізь призму соціокультурного контексту. Формування соціокультурної компетенції учнів загальноосвітніх шкіл навчальних закладів // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 1. – С. 130–133.

6. Колодько Т. М. Педагогічні умови ефективного формування соціокультурної компетенції студентів у процесі вивчення іноземної мови / Т. М. Колодько // Наукові записки: Зб. наук. праць. – К. : НПУ, 2004. – Вип. 57. – С. 54–63.
7. Мамонова І. П. Формування оціокультурних компетенцій учнів через використання автентичного матеріалу / І. П. Мамонова // Англійська мова та література. – 2011. – № 19–21. – С. 9–10.
8. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
9. Пассов Е. И. Коммуникативное иноязычное образование. Концепция развития индивидуальности в диалоге культур / Е. И. Пассов. – Липецк : ЛГПИ – РЦИО, 2000. – 204 с.
10. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций / В. В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – 238 с.
11. Сысоев П. В. Культурное самоопределение личности в контексте диалога культур : монография / П. В. Сысоев. – Тамбов : ТГУ им. Державина, 2001.
12. Hirsh A. D. The Dictionary of Cultural Literacy : What Every American Needs to Know / A. D. Hirsh. – Boston, 1988. – 619 p.